

ESG PRINCIPLES - A DRIVER OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT AND BUSINESS TRANSFORMATION

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

 <https://timeedu.uz/>

 24.10.2025 y.

2-TO'PLAM
2-MAXSUS SON/2025

+998 95 651 90 00
journals@timeedu.uz

“ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzuida Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalar va tezislari to‘plami. -T.: TMII, 2025. – 752 bet.

Ushbu to‘plamda mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish, raqamli iqtisodiyot sharoitida mavjud sanoat ishlab chiqarishni raqamli transformatsiya qilish jarayonlarini jadallashtirish orqali ishlab chiqarish sanoatini “drayver” sohaga aylantirish istiqbollari hamda barqaror iqtisodiy o‘rta ta’minlashning turli yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqot materiallari keltirilgan.

To‘plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va keltirilgan huquqiy-me’yoriy hujjatlarning haqqoniyligi, tanqidiy fikr-mulohazalar va takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

Сборник научных статей и тезисов Международной научно-практической конференции на тему «Принципы ESG – драйвер устойчивого развития регионов и трансформации бизнеса». – Т.: ТМII, 2025. – 752 с.

В сборнике представлены материалы научных исследований, посвященные устойчивому экономическому развитию нашей страны, диверсификации производства, адаптации к изменению климата и смягчению его последствий, повышению эффективности природопользования, обеспечению устойчивого развития регионов и промышленных предприятий на основе принципов ESG, внедрению эффективных экономических механизмов поддержки «зеленой» экономики в регионах, трансформации деятельности крупного и среднего бизнеса и повышению его конкурентоспособности, управлению отходами и развитию циклической экономики на промышленных предприятиях, охране окружающей среды на основе «зеленых» технологий, искусственному интеллекту, перспективам превращения обрабатывающей промышленности в «драйверную» отрасль за счет ускорения процессов цифровой трансформации действующего промышленного производства в условиях цифровой экономики, а также различным направлениям обеспечения устойчивого экономического роста.

Авторы сами несут ответственность за содержание представленных в сборнике материалов, достоверность содержащихся в нем статистических данных и представленных нормативно-правовых документов, а также за критические высказывания и предложения.

Tahrir hay’ati: i.f.n., dotsent Sh.K. Narbayev
i.f.n., professor I.S. Xotamov
i.f.d., professor Sh.I. Alibekov
i.f.d., professor V.P. Kuznetsov
i.f.f.d., dotsent N. Nosirova
i.f.f.d., dotsent D. Mamasoatov
assis. G. Axmedova
assis. A. Qudratxo‘jayev

Taqrizchilar: i.f.d., professor N.M. Maxmudov
i.f.d., professor A.A. Yadgarov

KIRISH SO‘ZI

ASSALOMU ALAYKUM, HURMATLI XALQARO ANJUMAN ISHTIROKCHILARI, AZIZ MEHMONLAR!

Sizlarni Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti hamda O‘zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashi tomonidan tashkil etilayotgan mazkur Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanda qutlashdan mamnunmiz!

Qadrli anjuman ishtirokchilari, bugun biz “ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman o‘tkazmoqdamiz. Bugungi anjumanning asosiy maqsadi mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llarini chiqur tahlil qilgan holda ilmiy amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan imzolangan qaror va farmonlar, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu anjuman mavzusining naqadar dolzarbligini anglatadi. Yurtboshimiz tomonidan 2025-yilni “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb nomlanishi hamda ushbu yo‘nalishda qabul qilingan Davlat dasturida belgilangan vazifalarning ijrosini ta’minlashda ma’lum ma’noda anjumanning ham o‘z hissasi bo‘ladi deb umid qilamiz.

Anjuman natijalaridan kutilayotgan ilmiy, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik quyidagilarda o‘z ifodasini topadi:

Ilmiy samaradorlik – anjumandan kutilayotgan ilmiy-amaliy natija mamlakatimiz hududlarida barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash, sanoat korxonalarining atrof-muhitga bo‘lgan e’tiborini yanada kuchaytirish, biznes strategiyalarini takomillashtirish, shu bilan birga hududlar darajasida barqaror rivojlanishni amalga oshirish darajasini tahlil qilish, “atrof-muhit, jamiyat, boshqaruv” (ESG) tamoyillariga mos holda faoliyat ko‘rsatishlariga erishishning ustuvor yo‘nalishlarini tahliliy o‘rganish asosida olingan natijalarni umumlashtirib ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ijtimoiy samaradorlik – muhokama qilinadigan masalalarning har birida ijtimoiy samara alohida o‘rin egallaydi. Chunki ESG-tamoyillarining asosiy xususiyati ham ijtimoiy sohaga yuqori darajada e’tibor qaratilishidadir. Shu jihatdan ijtimoiy samarani iqtisodiy jihatdan baholash, bu yo‘nalishda mavjud amaliyotlarni ilmiy tahlil qilishning konseptual yondashuvlarini ishlab chiqishga, hududlarda va biznes sohasida izchil islohotlarni amalga oshirish orqali jamiyatni rivojlantirish, aholining turmush darajasini yaxshilash, barqaror daromad manbalarini shakllantirish, tabiiy resurslar tejamkorligiga erishish asosida kelajak avlod uchun zahiralarini saqlab qolish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Iqtisodiy samaradorlik - iqtisodiy faoliyatning faol ishtirokchilaridan biri ishlab chiqarish korxonalaridir, ular tomonidan mahsulot ishlab chiqarish jarayonida sezilarli darajada uglerod izi qoldiriladi. Shaffof va ekologik toza ma’lumotlarni taqdim etish atrof-

muhitni muhofaza qilish qonunchiligiga rioya qilish uchun zarurdir. Iqtisodiy samaradorlik jihatidan mavzu doirasida muhokama qilinadigan har bir masala katta ahamiyatga ega. Birinchidan, sohada qonunchilik bazasini mustahkamlash; ikkinchidan, korxonalarda ESG tamoyillarini joriy yetishning iqtisodiy samaradorligini baholash uslubiyotini ishlab chiqish; uchinchidan, hududlarning barqaror rivojlanishi uchun mavjud salohiyatini baholash va shu asosda sohalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatining vujudga kelishi, to'rtinchidan, korxona va tarmoqlarni rivojlantirishda "yashil" investitsiyalarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanishga keng yo'l ochiladi.

Albatta bunday o'zgarishlar, texnologik taraqqiyotga hamohang ravishda, qo'shimcha imkoniyatlarni ochishga va rivojlanishning yangi strategiyalarini ishlab chiqishga keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Lekin shu bilan bir qatorda, iqtisodiyotni raqamlashtirish va bunday sharoitda biznesni rivojlantirish jarayonlarida, o'ziga xos muammolar va turli savollar ham yuzaga kelmoqda.

Bunday masalalarni o'rganib, uning yechimlarini topish uchun Toshkent menejment va iqtisodiyot institutining professor-o'qituvchilari tomonidan ham turli ilmiy tadqiqotlarni olib borish yo'lga qo'yilgan. Ularning tadqiqotlari natijalaridan - o'quv jarayonlarida, ta'lim sifatini oshirish maqsadlarida, keng foydalaniladi.

Bu o'z navbatida, institutda menejment, iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohalarida tayyorlanadigan malakali mutaxassislarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham oshirishga hizmat qiladi.

Bundan tashqari, institutda innovatsion dasturlar va loyihalar orqali talabalarni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, ularda raqamli iqtisodiyot va global biznes muhitida raqobatbardosh bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanni o'tkazishda hamkorlik qilayotgan O'zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashiga, anjumanda ishtirok etayotgan O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, BMT ning UNDP loyihasi vakillariga, Federal davlat byudjeti oliy ta'lim muassasasi Kozma Minin nomidagi Nijniy Novgorod davlat pedagogika universiteti, Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Shimoliy-Kavkaz instituti (filiali), Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Rostov instituti (filiali), Kazpotrebsoyuz Karaganda universiteti, Kyungdong Universiteti (Koreya Respublikasi), tashkilot va korxonalarining mutaxassislari, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarga o'z minnatdorchiligimizni izhor qilamiz.

Bugun sizlarning e'tiboringizga taqdim etiladigan taqdimotlar va fikrlar - bizni zamonaviy iqtisodiyotning yangi talablariga mos keladigan biznes modellarni yaratishga ilhomlantiradi.

Biz bu jarayonda, o'z tajribamizni almashish va birgalikda muammolarni hal qilish uchun yangi g'oyalarni kashf etishni maqsad qilamiz.

Umid qilamanki, anjumanimiz samarali va foydali bo'ladi.

Har biringizning ishtirokingiz va hissangiz bu jarayonda juda muhim.

Keling, birgalikda yangiliklarga ochiq bo'lib, innovatsion yechimlarni izlaylik!

Bugungi anjuman ishiga va unda ishtirok etayotgan barcha ishtirokchilarning ilmiy-ijodiy faoliyatlariga ulkan muvaffaqiyatlar tilaymiz!

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti rektori

X. Axmedov

MUNDARIJA / ОГЛАВЛЕНИЕ

I SHO‘BA. IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH, ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH, IQLIM O‘ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH VA ULARNI YUMSHATISH, TABIIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	11
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH DASTURLARINI XALQARO STANDARTLAR TIZIMIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI	
Abdulloyev A.J., N.K.Sharapova	11
АНАЛИЗ ГОТОВНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ К ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ И РЕАЛИЗАЦИИ ESG-КОНЦЕПЦИИ	
Кузнецов В.П., Назарова Е.Н.	23
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ КОНТРОЛЬ КАК МЕТОД ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	
Алибеков Ш.И.	33
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАРКИБИНИ БОЗОР КОНЪЮНКТУРАСИ ЎЗГАРИШИГА МОС ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	
Чариев К.А., Абдулазизов Ш.А.	37
BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL ENERGIYA TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI	
Asamxodjayeva S.Sh.	48
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	56
МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ В КОМПАНИЯХ	
Киясов Б.Н.	60
РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ КРІ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ СОТРУДНИКОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ	
Ўқбар Айдын	66
TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION XATARLARNI BOSHQARISH VA HUDUDIY “YASHIL” IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
Rashidov J.X.	72
“QURILISH SOHASI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH”	
Alimov O.S.	82
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MAKROIQTISODIY BARQAROR RIVOJLANTIRISH TANHILI	
Nazirova S.X.	89
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОИЗВОДСТВА ОДЕЖДЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	
Ахмедова Г.А.	99
ОПТИМИЗАЦИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ В НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ НА ПРИМЕРЕ КОМПАНИИ «ГРУППА ГАЗ»	
Лаврентьева Е.В., Пахомичева А.С.	107
БЕРЕЖЛИВОЕ ПРОИЗВОДСТВО КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ	
Лаврентьева Е.В., Султанова Л.Л.	113
ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ РОССИЙСКИХ РЕГИОНОВ ПО ВНЕДРЕНИЮ ESG – СТАНДАРТОВ	
Набоков В.И., Некрасов К.В.	121
ЎЗБЕКИСТОНДА КИРУВЧИ ТУРИЗМНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА АУТСОРСИНГ ХИЗМАТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ЗАРУРАТИ	
Рискулов Р.Б.	125
KORXONADA BREND EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	
Sa’dulloyev H.I.	134

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI VA “RAQAMLI O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHDAN KUTILAYOTGAN NATIJALAR TAHLILI	
Sharipova Sh.B.	140
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	
Sharipov I.B.	147
РАЦИОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ	
Ашуров А.Ф.	155
II SHO’BA. “YASHIL” TEXNOLOGIYALAR, SUN’IY INTELEKT VA ENG YAXSHI TEXNOLOGIYALAR (BAT) ASOSIDA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH	164
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH: RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYA QILISH YO‘LLARI	
Yuldashev I.B.	164
ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОДЕЛЬ «УНИВЕРСИТЕТ 4.0»: ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ НИЗКОУГЛЕРОДНОГО ПЕРЕХОДА	
Кузнецова С.Н., Цыбуцинина И.Е., Фролов Ю.С., Горев Н.А.	168
SUN’IY INTELEKT VA REAL VAQT TIZIMLARI ASOSIDA HUDUDIY AVTOMOBIL YO‘LLARI MUHANDISLIK INSHOATLARINI LOYIHALASH JARAYONINI MODELLASHTIRISH	
Norinov M.U., Zikrayev A.A.	177
REAL VAQT TIZIMLARI VA SUN’IY INTELEKT ASOSIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AVTOMATLASHTIRISHNING ILMIY-ASOSIY YO‘NALISHLARI	
Ergashev O.M.	186
ИКЛИМ ЎЗГАРИШЛАРИ ШАРОИТИДА АГРАР СОҲАНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА СУҒУРТА МЕХАНИЗМИНИНГ РОЛИ	
Вахобов А.Р.	195
ИНСОН ВА АТРОФ-МУҲИТ УЙҒУНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ.	
Йўлдошев Н.Қ.	202
SUN’IY INTELEKTDAN ATROF-MUHITNI MUHOFAZALASHDA FOYDALANISH	
Nasriddinov I.X., Tulyaganov E.J.	209
O‘ZBEKISTONDA KO‘ZI OJIZ SHAXSLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK IMKONIYATLAR	
Isayev K.A., Qurbanov A.G‘.	215
ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ЎРТАСИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	
Худайбердиев Ў.Э.	221
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA TIZIMI RIVOJLANISHI SHAROITIDA BIZNESNI BOSHQARISH VA TASHKIL QILISH	
Kambarova Sh.M.	228
BARQAROR INVESTITSIYALAR VA ESG ME’ZONLARI: NAZARIY TAHLIL	
Maxmasobirova N.U.	235
“O‘ZBEKISTON SANOAT TARMOQLARIDA ESG TAMOYILLARIGA ASOSLANGAN BOSHQARUV MECHANIZMLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH”	
Rusatamov Z.X.	241
THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN ATTRACTING INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE	
Sadikova M.A.	249
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY DIVERSIFIKATSIYANING O‘RNI	
Daminova O.M.	254
КОНФУЦИАНСКИЕ ИДЕИ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ УЗБЕКИСТАНА	
Нарзуллаева Г.С., Сайфуллаева М.И., Носирова Н.Д.	262
YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELEKTNING SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	
Yakubova U.A.	278

HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY–INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO‘NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Qo‘chqorova M.U.	284
INKLYUZIV IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBALARI	
Qurbanov A.G‘.	291
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI	
Murtazaev O.O.	298
SANOAT KORXONALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI	
Ismatulloeva M.F.	304
TRANSPORT XIZMATLARINI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI VA VAZIFALARI	
Karimova Sh.U.	311
ФИНАНСОВОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ АГРОБИЗНЕСА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ	
Адиллов Ш.Ш.	315
III SHO‘BA. ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA HUDUDLAR VA SANOAT KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASH YO‘NALISHLARI.....	325
“SANOAT-5.0” VA BARQARORLIK: ASOSIY TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR	
Xotamov I.S., Qudratxo‘jayev A.K.	325
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	
Мырзалиева Г.А., Байкенжеева Д.Б.	334
QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH YO‘LLARI	
Asamxodjayeva Sh.Sh., Qodirov S.Q.	341
ESG TAMOIYILLARI HUDUDIY IQTISODIY SIYOSATDA: BARQAROR RIVOJLANISHNING YANGI PARADIGMASI	
Zaynutdinov I.S.	348
ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA SANOAT CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASHNING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA‘SIRI	
Yusupov U.M.	353
AGLOMERATSIYALARNING “YASHIL” IQTISODIYOT RIVOJLANISHIGA TA‘SIRI	
Mardonov Sh.	362
O‘ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT SAMARADORLIGIGA EKO-MARKETING TA‘SIRINI TAHLIL QILISHDA SUN‘IY INTELLEKT VA MASHINAVIY O‘RGANISHGA ASOSLANGAN YANGI EKONOMETRIYA YONDASHUVI	
Usmonova Diyora Mahmud qizi	367
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SANOATNI TUTGAN O‘RNI.....	379
Matchanova Ma‘rifat Ikramovna.....	379
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	384
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISHDA IKKINCHI DARAJALI YETKAZIB BERUVCHILARNING O‘RNI VA ULARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI	
Qobilov R.Sh.	388
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОДЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В КОМПАНИЯХ	
Аділ Ф.С.	392
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В КОМПАНИЯХ	
Жолдасова А.Б.	397
ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ РАЗРЕШЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ	
Кемпірәлі Е.Қ.	404
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ: ШАГИ К ИХ АВТОМАТИЗАЦИИ	
Пернебаев Е.Б.	409
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ	

Рахатова Ж.Н.	414
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO'NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Musulmonova Sh., Hikmatov M.	422
SANOAT KORXONALARIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING MILLIY VA XORIJIY TAJRIBASI	
Toxirov J.M.	426
GREEN CAR: QISHLOQ XO'JALIGIDA NAZORATNI YENGILLASHTIRUVCHI AQLLI ROBOT	
Qurbonov Sh.B.	434
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING TAHLILI	
Baxromov A.B.	437
XALQARO AUDIT STANDARTLARIGA MUVOFIQ AUDITORLIK TEKSHIRUVLARINI YTKAZISH MASALALARI	
Ahmadjonov A.K.	443
ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИ ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ ҚИЛИШ: ИНСТИТУЦИОНАЛ АСОСЛАР, ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ИНТЕГРАЦИЯСИ ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	
Ashurov Z.A.	448
IV SHO'BA. KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TRANSFORMATSIYALASH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	459
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Mamasoatov D.R.	459
РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: АНАЛИЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА	
Abduraimova N.P.	464
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES JARAYONLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI	
Suyunov Y.B.	479
АРАБСКАЯ РЕСПУБЛИКА ЕГИПЕТ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ	
Ziyadullaeva L.C.	487
THE IMPACT OF THE CHINA-KYRGYZSTAN-UZBEKISTAN RAILWAY ON UZBEKISTAN'S ECONOMIC DEVELOPMENT: MECHANISMS, EFFECTS, AND POLICY RESPONSES	
Ye Maoqing.	492
XORIJIY INNAVATSION INVESTITSİYALARNI JALB ETISH DOLZARBLIGI	
Tulyaganov E.J., Ubaydullayeva G.E.	502
QURG'OQCHIL MINTAQALARDA KICHIK AGROBIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Qulliyev O.A.	507
BANKLARNING MOLİYAVIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KAPITAL VA AKTIVLAR RENTABELLIGINING AHAMIYATI	
Alimjanova D.S.	516
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ В БИЗНЕС-СФЕРЕ	
Raximjanova A.A.	519
MAMLAKATIMIZDA EKSPORT JARAYONLARINI BARQARORLASHTIRISH OMILLARI	
Abdvaliyev Sh.X.	524
SANOAT KORXONALARIDA HR MENEJMENT TIZIMINI JORIY ETISH VA XODIMLARNI BOSHQARUV HOLATI TAHLILI	
Toshtemirov S.G'.	534
INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA MOTIVATSIYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	
Abdufattoxova H.	539
AVTOMATLASHTIRILGAN BUYUMLARNI SARALOVCHI ROBOTLAR	
G'ulomov X.A.	545

APPLICATION OF ESG PRINCIPLES AS A WAY TO INCREASE COMPETITIVENESS IN THE MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	
Kurbanov U.A., Kurbanova Sh.Y., Alimova D.T.	548
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА.	
Фарходова Ш.Ш.	554
СОВРЕМЕННЫЕ НОВЕЙШИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ И БИЗНЕСЕ: РОЛЬ В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РК	
Агабекова Ш.Н., Бокушева С., Байкенжеева Д.Б.	557
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	
Жартай Ж.М., Саттыбаева Д.М., Рахимова А.Н., Никкель Л.Д.	565
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	
Vahangurov O.O.	571
O‘ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH YO‘LLARI VA USTUVORLIKLARI	
Luqmanov B.M.	577
KAPITAL TANQISLIGI SHAROITIDA MOLIVAVIY RESURLARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH	
Arziyev S.	585
V SHO‘BA. ESG STANDARTLARIGA MOS KELADIGAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK VA XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI	590
SANOAT KLASTERLARI – SANOAT SALOHİYATINI OSHIRISHNING STRATEGİK YO‘NALISHI SIFATIDA	
Sobirov A.A.	590
АНАЛИЗ ВА СИНТЕЗ МЕТОДЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ	
Дусмуратов Р.Д., Носирова Н.Ж.	597
ESG-ФАКТОРЫ В ПРИНЯТИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Ким Л.Н., Елтаев Н.К.	606
КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ НА ПРИМЕРЕ НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ	
Ремизова И.В.	614
TIJORAT BANKLARIDA DAVLAT MAQSADLI DASTURLARINI MOLIVALASHNING ILG‘OR XORIY TAJRIBALARI	
Shodiyev Sh.S.	620
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЁНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ	
Усманова Ю.	623
YASHIL ENERGETIKA SOHASIDA INVESTITSIYALARNING ROLI	
Primov S.F.	632
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В РАМКАХ ЗЕЛЕННЫХ РАБОЧИХ МЕСТ	
Хувайдуллаева И.Х.	638
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH	
Primov S.F.	642
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИДА УЧРАЙДИГАН РИСКЛАР ВА УЛАРИНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ	
Хусанбоев А.Ғ.	647
ВЛИЯНИЕ ПРИНЦИПОВ ESG НА РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРВИЧНОГО ПУБЛИЧНОГО РАЗМЕЩЕНИЯ АКЦИЙ: КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ	
Сайдуллаев Ш.	653
РАНВАР KADRLARNING BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI	
Olimov S.A.	660
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHİK TADBIRKORLIKNING O‘RNI VA AHAMIYATI	
Kurbanova Sh.Y., Yusupov A.A.	667
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ТРАНСФОРМАЦИЮ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	

Koptaeva G.II., Bekebaeva M.O.	672
HUDUDLAR TASHQI IQTISODIY STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	
Toshboyev M.M.	680
QISHLOQ XO‘JALIGIDA KLASSTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA‘MINLASHDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING AHAMIYATI	
Yuldasheva D.K.	689
O‘ZBEKISTONDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY AHAMIYATI	
Mamatov M.N.	699
RAQAMLI-ELEKTRON PULLAR VA KRIPTOVALYUTALAR FARQLARI	
Matchanov T.M., Matchanova M.I.	703
AXBOROT TIZIMLARI XUSUSIYATLARI	
Norinov M.U., Abdulxamid A.I., Oripov O.I., Madaminov F.R.	709
CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASH SANOATI VA ATROF-MUHITGA SALBIY TA‘SIRINI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	
Tursunqulov Sh.R.	715
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQUARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA IQLIM O‘ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH MEXANIZMLARI	
Abduraxmanova Z.T., Rustamova M.M.	722
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SANOATDA EKOLOGIK SAMARADORLIKNI OSHIRISH	
Hasanov H.X.	727
SHADOW ECONOMY EXPOSED: THE HIDDEN FORCES SHAPING ECONOMY.	
Arziev Sh.R.	735
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI	
Axmedova D.B.	741

O'ZBEKISTONDA KO'ZI OJIZ SHAXSLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK IMKONIYATLAR

Isayev Kobiljon Abdukodirovich

“Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar” kafedrasida dosenti

E-mail: gobiliy.isaev@gmail.com

Orcid: 0000-0002-4128-6354

Qurbanov Azizbek G'ulom o'g'li

O'zbekiston Karlar jamiyati Markaziy Boshqaruvining yoshlar ishlari

bo'yicha mutaxassisi

E-mail: Azacious.kurbanov@gmail.com

Orcid: [0009-0003-2375-7161](https://orcid.org/0009-0003-2375-7161)

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi O'zbekistonda ko'zi ojizlarning iqtisodiy faolligini oshirish masalalari, davlat tomonidan qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar, dasturlar va ularning amaliy natijalari tahlil qilingan. Shuningdek, nogironligi bo'lgan shaxslarning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar va raqamli imkoniyatlarning o'rni yoritilgan. Tadqiqotda ko'zi ojizlar ishtirokidagi sanoat korxonalarida barqaror rivojlanishning iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik va texnologik yo'nalishlari bo'yicha samaradorlik ko'rsatkichlari ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv iqtisodiyot, iqtisodiy faollik, nogironlar huquqlari, texnologik integratsiya, barqaror rivojlanish.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы повышения экономической активности слепых и слабовидящих людей в Узбекистане в контексте социально ориентированной государственной политики. Проанализированы законодательные акты и программы, направленные на поддержку лиц с инвалидностью в сфере предпринимательства и занятости. Особое внимание уделено роли современных технологий и цифровых инструментов в повышении инклюзивности и экономической эффективности.

Ключевые слова: слепые, инклюзивная экономика, экономическая активность, права инвалидов, технологическая интеграция, устойчивое развитие.

Abstract. This article analyzes the issues of increasing the economic activity of visually impaired persons in Uzbekistan within the framework of the country's socially oriented state policy. It examines the implementation of legislative acts and programs aimed at supporting people with disabilities in entrepreneurship and employment. The study highlights the role of modern technologies and digital tools in enhancing inclusion and economic efficiency.

Keywords: visually impaired persons, inclusive economy, economic activity, disability rights, technological integration, sustainable development.

Kirish

Bugungi kunda ko'zi ojizlarning iqtisodiy faolligini oshirish O'zbekistonning ijtimoiy yo'naltirilgan davlat siyosatlari mazmunida to'la o'z aksini topgan bo'lib, bu borada so'nggi yillarda bir qator dasturlar, chora-tadbirlar qabul qilinib, amalga oshirib kelinmoqda. Xususan, tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishda nogironligi bo'lgan shaxslarning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini ta'minlash maqsadida, ularning iqtisodiy-ijtimoiy faolligini oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017- yil 1- dekabrda "Nogironligi bo'lgan

shaxslarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5270-sonli Farmonining qabul qilinishi nogironligi bo'lgan shaxslarning turmush darajasi va sifatini yanada yaxshilash, ularga tibbiy-ijtimoiy yordam ko'rsatish, bunday shaxslarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ro'yobga chiqarishga, jamiyatdagi faol pozitsiyasini shakllantirishga ko'maklashish, ularni kasbga o'qitish va ishga joylashtirish sohasidagi ishlarni takomillashtirish, qolaversa, nogironlikni barvaqt aniqlash va oldini olish kompleks choralarini tizimli va samarali amalga oshirish borasidagi ustuvor yo'nalishlarni belgilab berish bilan birga mazkur fuqarolarning inklyuziv iqtisodiy o'sishdagi ishtiroki va faol turmush tarzini ta'minlashdagi muhim vazifalarni aniqlab berdi.

Xalqaro statistikalar dunyo miqyosida ko'zi ojiz insonlar soni turli holatlar sababidan ortib borayotganligini inobatga olib, 21-asrda ularning jismoniy, tibbiy, ijtimoiy, intellektual, kasbiy va turmush kechirish holatlarini atroflicha tadqiq etish hamda mavjud muammolar yechimi ustida milliy, mintaqaviy va xalqaro miqyosdagi hamkorliklarning kengayib, rivojlanib borishi kuzatilmoqda. Mazkur masalalar insoniyatning global muammolari qatorida o'ta dolzarblik kasb etuvchi muammolarni o'zida namoyon etmoqdaki, bugungi kunga kelib, dunyo ahlining chorak qismidan ortig'i ushbu kasalliklar bilan kurashmoqda. Bu miqdor va ko'lamning kelgusida yanada ortib borish xavfi yuqoriligi hamda u keltirib chiqaradigan tahdidlarning intensiv o'sishga egaligi hozirdan ushbu masala ustida jiddiy kurash olib borish zaruratini keltirib chiqarmoqda.

Shu sababdan xalqaro hamjamiyat, turli milliy, mintaqaviy, xalqaro, jumladan, nodavlat tashkilotlari va mutaxassislar ishtirokida insonlarning ko'rish qobiliyatini tiklash, nozik hilqat bo'lgan ko'zning ko'rish qobiliyatini saqlab qolish kabilar ustida ilmiy tadqiqot, ilmiy-texnik, tibbiy-jarrohlik amaliyotlari va izlanishlari bo'yicha hamkorliklari rivojlanib bormoqda. Pirovardida, ularning natijalari bo'yicha xalqaro hisobotlar va dasturlar tayyorlanmoqda, konferensiyalar o'tkazilmoqda, shartnomalar amalga oshirilmoqda.

Shular jumlasida dunyo aholisining ko'rish qobiliyati zaiflashishi bilan hamkorlikni rivojlantirishning istiqboli bu – Marokash shartnomasi hisoblanadi. Bu ko'zi ojiz, ko'rish qobiliyati zaif yoki boshqa sabablarga ko'ra bosma nashr etish imkoniyati cheklangan shaxslar uchun nashr etilgan asarlarga kirishni osonlashtiradi. Natijada xalqaro miqyosda e'tirof etilgan ko'plab inson huquqlari, jumladan, eng muhimi, "Nogironlar huquqlari to'g'risidagi konvensiya" (CRPD) bilan himoyalangan huquqlar buzilishidir. 2016- yil oktyabr holatiga ko'ra mazkur shartnomani 168 davlat qabul qilingan.

Biznes jarayonlariga zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi qator afzalliklarni ta'minlaydi. Masalan: natijadorlikni oshirish; samarali aloqani

ta'minlash; mobillik; ish vaqtlarining qisqartirilishi; dasturiy ta'minot va ilovalar vositasida 24 soat ma'lumot olish; elektron tijorat shaklida savdo hajmining ortishi; veb-saytlar va kontentni o'qish; tovar-moddiy zaxiralarni samarali hisobga olish va saqlash; sotishni osongina kuzatib borish; hisoblarni osongina boshqarish.

Ko'ra olmaslik yoki yomon ko'rish, iqtisodiy jihatdan ularning faoliyatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Chunki, ko'zi ojizlarning 90 foizi samarali ishlashda qator to'siq va qiyinchilikka duch keladilar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020- yil 8- iyundagi "Tadbirkorlik faoliyati va o'zini-o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4742-sonli Qaroriga muvofiq shakllantirilgan kasblar ko'zi ojizlarning iqtisodiy faolligini oshirish istiqbollari sifatida qaralmoqda (1-jadval).

1-jadval

O'zini-o'zi band qilishning zamonaviy yo'nalishlari⁶⁰

Jismoniy	Hunar	Intellectual	Ijtimoiy
Turar joylarni tozalash	Ustachilik	Repetitorlik	Bolalarga qarab turish
Obodonlashtirish	Santexnika	To'garaklar tashkil etish va yuritish	Keksa kishilarga qarab turish
Murakkab bo'lmagan ta'mirlash ishlari	Avtomobillarini yuvish	Gid (gid-tarjimon), ekskursiya yetakchisi	Uyda popkorn, frezerda muzqaymoq tayyorlash
Dala ishlari	Sartaroshlik	Spichrayter	Uyda quyib sotish uchun salqin ichimliklar, ayron, go'ja hamda qurt tayyorlash
Landshaft	Makulatura, plastik idish, temir-tersak va qo'shimcha xom ashyo to'plash	Frilanser	
Chorvachilik	Poyabzal tikish	Rekruter	Mentor
Yuk ortish-yuk tushirish	Tikuvchilik	Virtual assistent	Tyutor
Qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan chakana savdo qilish	Qorovul	Ko'chmas mulk assistenti	Jismoniy tarbiya va fitnes
Gullar va dekorativ daraxt yetishtirish	Askiya va lapar	Dizayner	
	Oshpaz	Brayl uskunalr mutaxassisi	
	Sport	O'qituvchi	
	Musiqa	Turizm	

⁶⁰ Tadqiqotlar asosida muallif tomonidan tuzildi.

Transformatsiyalashuv sharoitida O'zbekistonda ko'zi ojizlarning iqtisodiy faolligini oshirishda qator jahon trendidagi texnologiyalar tadqiq etildi. Unga ko'ra, quyidagilar ahamiyatli deb topildi:

Raqamli belgilar. Raqamli belgilar biznes uchun marketing xabarlarini namoyish qilish uchun LCD monitorlar, video devorlar va proyeksiyalar kabi display texnologiyalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bu tadbirkorlik ishi va mahsulotlarini ko'zi ojizlarga reklama qilishning samarali usullaridan biridir. Raqamli imo-ishoralar korxona faoliyati to'g'risida ma'lumotlar berishdan tashqari, iste'molchilar bilan faol muloqot qilish imkonini beradi. Bu esa, biznesda an'anaviy reklama narxini tejaydi va tezkor xaridlarni sotishni oshiradi.

Texnologiya. Qishloq tog'li hududlarida yashovchi ko'zi ojiz tadbirkorlarga texnologiya xizmatlarini olib kirish qimmatli biznes tushunchasi bo'lishi mumkin. Chunki, qishloq joylarda, odatda, bu sohada kam xizmat ko'rsatiladi. Qishloqda Wi-Fi ga ulanish nuqtalari va kabel aloqalarini o'rnatish orqali texnologiyadan foydalanish imkoniyatini joriy etish bilan kompyuter dasturlarini o'qitishni tashkil etish iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Turizm. Ko'pgina qishloq tog'li hududlari ko'plab ochiq havoda dam olish uchun mos bo'lgan go'zal tabiiy diqqatga sazovor joylarga ega. Agar bu sohada raqobat past bo'lsa, turizm bilan bog'liq biznesni boshlash aqlli biznes tushunchasi bo'lishi lozim. Bunday hollarda global tur operatorlari, yo'nalishlar va gidlik xizmatlari bilan integratsiyalashuvchi ilovalarni o'zlashtirish yangi ish faoliyati hamda o'rinlarini ta'minlaydi.

Moslashuvchan texnologiya yordamchilari. Ushbu korxonalarining har biri uchun moslashuvchan texnologiyaga ehtiyoj bor. Asosiy ehtiyoj – bu ekran o'quvchilari va ovozli yorliqlash tizimlari, shuningdek, moslashuvchan buxgalteriya dasturlari. Ushbu elementlar ko'zi ojiz odamga Internet veb-saytlari va hujjatlarni “o'qish” imkonini beradi, shuningdek, inventarizatsiya, savdo va biznesning buxgalteriya hisobini qayd etish va yuritish imkonini beradi.

Oziq-ovqat xizmati biznesi. Ushbu turdagi biznesda tadbirkor aholiga turli xil oziq-ovqat mahsulotlarini sotadi. U statsionar binoda yoki doimiy ravishda odamlarga xizmat ko'rsatadigan yoki turli tadbirlar uchun harakatlanuvchi stend yoki aravada joylashgan bo'lishi mumkin. O'z faoliyatidan yetarli ravishda xabardor qilish uchun ovozli yorliqlash tizimini joriy etish asosiy yondashuvlardan biri hisoblanadi. Mazkur texnologiya sotuvdagi barcha tovarlarni ham qamrab olishi mumkin⁶¹.

Masalan, Microsoft Soundscape ushbu xatti-harakatni ko'rish qobiliyati zaif odam atrofida sodir bo'layotgan voqealar bilan bog'liq bo'lgan batafsil audio xaritani amaliyotga tadbqiq etdi. Bu mijozlar uchun ko'cha bo'ylab yurganida ularni

⁶¹ <https://www.gaebler.com/Business-Ideas-for-the-Visually-Impaired.htm>

o‘rab turgan har bir tovar va xizmatlar savdosiga oid tafsilotlarni o‘rganishni anglatadi. Shuningdek, u atrofdagi doimiy yangilanib turuvchi 3D tovush xaritasi vositasida ma’lumotlarni ovozli mayoqlar va sintezlangan 3D stereo tovushga aylantirib, kontekst va izohlarni ommaga havola qiladi.

Barmoqlar uchida bilim (Knowledge at fingertips). Brayl shrifti qariyb 200 yil davomida barmoq uchlari bilan o‘qishning taktik usuli sifatida ishlatilgan. Endi u raqamli Brayl displeylari va klaviaturalarini qo‘llab-quvvatlaydigan Microsoft Windows uchun ekran o‘quvchi – Narratorning yangilangan versiyasi bilan sahifadan ekranga o‘tdi.

Microsoftning sa’y-harakatlaridan tashqari, planshetlar kabi ishlaydigan Brayl sensorli ekranlari allaqachon tadbirkorlar orasida mashhur bo‘lgan. Florida shtatining Orlando shahrida bo‘lib o‘tgan 2019- yilda Assistive Technology Industry Association konferensiyasida ko‘rgazmaga qo‘yilgan innovatsiyalar BraiBook kaftiga sig‘adigan Brayl elektron o‘quvchi Brayl yozuvini o‘rgatish uchun mo‘ljallangan Braille Buzz deb nomlangan elektron platformasini o‘z ichiga oladi.

O‘zgaruvchan mayoqlar (Beacons of change). Foresight Augmented Reality kompaniyasi tomonidan qo‘llaniladigan Bluetooth mayoqlari ko‘zi ojiz yoki ko‘rish qobiliyati past odamlar uchun juda aniq, moslashtirilgan qo‘llanma hisoblanadi. Asosiy GPS texnologiyasi foydalanuvchilarni biror joyga olib borishi mumkin bo‘lsa-da, do‘kon, restoran yoki jamoat binosiga o‘rnatilgan mayoqlar ularni ko‘rib chiqilayotgan binoning kirish qismiga olib borishi mumkin. Shu bilan birga foydalanuvchi ichkarida bo‘lganida, boshqa mayoqlar ularni shaxsiy ishlari mavjud bo‘lganda yoki boshqa muhim obyektlarga yo‘naltirishi mumkin.

O‘z navbatida, nogironlar, jumladan, ko‘zi ojiz insonlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirishni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash va uning zamonaviy texnologik vositalardan foydalanish tizimini takomillashtirish maqsadida quyidagilarni amalga oshirish tavsiya etiladi.

2-jadval

Ko‘zi ojizlar ishtirokidagi sanoat korxonalarida barqaror rivojlanish va samaradorlikni oshirish yo‘llari⁶²

№	Yo‘nalishlar	Korxonalarda barqaror rivojlanish va samaradorlikni oshirish ko‘rsatkichlari
1	Iqtisodiy	Ishlab chiqarish xarajatlarini pasaytirish: - asosiy materiallar sarfini kamaytirish; - yo‘qotishlar shakllari miqdorini pasaytirish; - xodimlar faoliyatida optimal shtatni belgilash orqali mehnat samaradorligini oshirish; - resurslar va energiyatejamkorlik choralari ko‘rib borish.

⁶² Tadqiqotlar asosida muallif tomonidan ishlab chiqildi.

		Ishlab chiqarishni kengaytirish va rivojlantirish.
2	Ijtimoiy	Ish paytida xavfsizlik darajasini oshirish. Ishda jarohatlar sonini kamaytirish. Xodimlarni munosib ish haqi va rag'batlantirish bilan qo'llab-quvvatlash. Xodimlarni o'qitish, malakasini oshirish va innovatsion g'oyalar va loyihalar ustidagi tadqiqotlarga faol jalb etish.
3	Ekologik	Energiya xarajatlarini kamaytirish me'yorlariga amal qilish. Ishlab chiqarish chiqindilarini kamaytirish.
4	Texnologik	Ishlab chiqarishga yangi texnologiyalarni joriy etish. Texnologiyalarni modernizatsiya qilib borish. Mahsulot ishlab chiqarish sifatini nazorat qilish. Texnologik jarayonlarni dasturiy boshqarish.

1. O'zbekistonda ko'zi ojizlar hamda barcha nogironlarning huquq va manfaatlarining xalqaro normalari asosida belgilanishi, ta'minlanishi va himoya qilinishi maqsadida "Nogironlar huquqlari to'g'risidagi Konvensiya"ni (Nyu-York, 2006- yil 13- dekabr) O'zbekiston Respublikasida ratifikatsiya qilish maqsadga muvofiq.

2. Nogironligi bo'lgan, jumladan, ko'zi ojiz shaxslarning turmush darajasini yanada yaxshilash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 380-moddasi birinchi qismiga muvofiq bolalikdan nogironligi bo'lgan shaxslar hamda I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar uchun daromad solig'i bo'yicha belgilangan imtiyoz mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 1,41 baravaridan 3 baravarigacha oshirish maqsadga muvofiq.

3. Nogironligi bir xil va shunga ko'ra, daromad keltirish imkoniyati cheklanganligi va sog'lig'i bo'yicha davolanish talabidagi xarajatlari bir xil bo'lgan holda turli darajadagi nogironlik nafaqalarini olishdagi ijtimoiy adolatlilikni ta'minlash maqsadida hayoti davomida (jumladan, mehnat faoliyatida) nogiron bo'lib qolgan shaxslarga tayinlanadigan nogironlik pensiyasi miqdorini bolalikdan nogironligi bo'lgan shaxslar uchun nogironlik pensiyasiga tenglashtirish, shuningdek, o'zgalar parvarishiga muhtoj nogironligi bo'lgan 18 yoshgacha bolalarning parvarishi bilan band bo'lgan bolaning qonuniy vakiliga har oyda nafaqa to'lovini joriy etish lozim.

4. Ko'zi ojiz bolalar va kattalarning ijtimoiy muloqotini ta'minlash hamda savodxonlik va intellektual salohiyatini oshirish maqsadida ularni hayoti uchun zarur bo'lgan texnik vositalar, jumladan ovozli termometr, ovozli tonometr va yig'ma Brayl alifbosi bilan bosqichma-bosqich ta'minlash zarur.

5. Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlashning samarali tizimini shakllantirish, ularning hayot sifati va darajasini oshirish maqsadida nogironlik belgisi bo'yicha kamsitishga yo'l qo'ymaslik, nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ro'yobga chiqarishda teng

sharoitlarni va ularni buzganlik uchun javobgarlikning muqarrarligini ta'minlash; nogironligi bo'lgan shaxslarga tibbiy-ijtimoiy yordam ko'rsatish darajasi va sifatini oshirish; nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyat ijtimoiy-iqtisodiy hayotiga jalb qilinishi va faol ishtirokini ta'minlovchi inklyuziv ta'lim va ishga joylashtirish tizimini takomillashtirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. "Nogironlar huquqlari to'g'risida" Konvensiya. Nyu-York, 2006- yil 13- dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 1-dekabrda "Nogironligi bo'lgan shaxslarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5270-sonli Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 8 iyundagi "Tadbirkorlik faoliyati va o'zini-o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4742-sonli Qarori.
4. Shiri Azenkot, Kyle Rector, Richard Ladner, and Jacob Wobbrock. 2012. PassChords: Secure Multi-touch Authentication for Blind People. In Proceedings of the 14th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility (ASSETS '12), 159-166.
5. American Foundation for the Blind, (2018). Research Navigator: Putting Data to Work-Reinforcing Labor Force Statistics.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi statistik ma'lumoti, 2019 y.
7. O'zbekiston Ko'zi ojizlar jamiyati rasmiy statistik ma'lumoti, 2020 y.

ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ЎРТАСИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ

Худайбердиев Ўлмасжон Эгамбердиевич
Тошкент менежмент ва иқтисодиёт институти
“иқтисодиёт” кафедраси катта ўқитувчиси
иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори
E-mail: u.hudayberdiev@mail.ru
ORCID: 0000-0002-0862-8682

***Аннотация.** Мақолада чорвачиликка ихтисослашган хўжаликлар ва уларга хизмат кўрсатувчи субъектлар ўртасида қишлоқ хўжалиги кооперативларини ташкил этишнинг зарурати ҳамда уларнинг мамлакат иқтисодиётидаги аҳамияти ёритилган.*

***Калит сўзлар:** қишлоқ хўжалиги кооперативлар, фермер хўжалиги, рақобат, иқтисодий самарадорлик, қайта ишлаш, хизмат кўрсатиш, сотиш.*

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vaxabova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2- TOPLAM

2- MAXSUS SON /2025

© Materiallar ko'chirib bosilganda, **“Management and Economics Scientific Research Journal”** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pulli asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

“Management and Economics Scientific Research Journal” jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114